

IRODALOM

CSIZMADIA NORBERT:

Geopillanat – A 21. század megismerésének térképe

L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2016. 406 p.

Napjaink társadalmi különleges „geopillanat” részesei, amikor és ahol, azaz térben és időben a tudás, az innováció, a kreativitás és a jól képzett munkaerő lett a legfontosabb érték, és ez alapján új értékrend van kialakulóban. A változások irányának felismerésében és az azokhoz való alkalmazkodásban segít a geográfia, az a térbeli szintetizáló tudomány, amely a Földön zajló társadalmi, gazdasági, környezeti folyamatok és jelenségek térbeli összességével, elrendeződésével, összefüggéseivel és kölcsönhatásaival foglalkozik, és mindezek alapján – a könyv megközelítésében – valóságunk megismerésének a legjobb eszköze. Ennek ellenére vannak, akik szerint a földrajz tulajdonképpen nem is tudomány. Mi váltja ki ezt az érthetetlen nézetet? Valószínűleg az, hogy a földrajztudomány nem rendelkezik tisztán földrajzi jellegű törvényszerűségekkel, más tudományterületeknek a térrel kapcsolatos eredményeit magyarázó tényeket használja fel térbeli szintézisei elkészítéséhez. A könyv név szerint ugyan nem említi, de bemutatja KÁDÁR LÁSZLÓ tudományglóbuszát, ahol az egyes tudományok a hosszúsági körök által kimetszett szeletek, amiket a sarkvidékeken a földrajz- és a történelemtudomány „kontinensei” zárnak le, mivel ezek a tudományok a többi tudomány térbeli és időbeli elemzéseit tárják fel. Ezért mondhatjuk – írja a szerző –, hogy ha a matematika a tudományok királya, akkor a földrajz a tudományok királynője.

A szerző vitatja RICHARD O'BRIEN 1992. évi megállapítását, ami szerint a gazdasági fejlődés szempontjából a földrajzi elhelyezkedés már nem számít tényezőnek és ez a földrajz halálát jelenti. O'BRIEN jóslata szerencsére nem vált be. A termékpiacon globális méretűek lettek, de a munkaerő és a technológia helyhez kötődve működik, a földrajzi tér, elsősorban a nagyvárosok jelentős hatással vannak a növekedésre. A földrajzi helyzet nemcsak a gazdaságot, de az országok politikai vezetőinek a szemléletét is befolyásolja meghatározó nemzetközi kapcsolatainkban. Ez

a változás ROBERT D. KAPLAN szerint a földrajz bosszúja O'BRIEN felvetésére.

A 21. század legfontosabb geopolitikai változása, hogy újból megjelentek a nagyhatalmak közötti ellentétek. Az új csatatér a gazdaság lett. Ennek formái az állami tulajdonú vállalatok fokozódó támogatása, a gazdasági szankciók, a valutaháború, az élesedő harc – már nem az erőforrásokért, hanem a piacokért, új kereskedelmi övezetek kialakításáért. A jövő szempontjából biztató jel, hogy a konfliktusokkal terhelt határvonalak többsége az államhatárokon belül és nem az államhatárok között húzódik.

A szerző a 2010–2030 közötti éveket a 2009. évi világgazdasági válság hatására kissé elfelejtett Kondratyev-ciklusok új felszálló ágának tekinti, ahol az élettudományok (azon belül a biotechnológia, az orvostudomány és a gyógyszeripar) fejlődése adja az innovációs lökést a ciklus kialakulásához. A gazdasági változások nyomán új világrend van kialakulóban. Nyugat hanyatlík, Kelet emelkedik. A multipoláris világ három jelenlegi erőközpontja az USA, az EU és Kína. Egy negyedszázad múlva a világ három vezető gazdasági hatalma Kína, az USA és India lesz. Ez a három ország önmagában is erősebb lesz, mint a következő öt ország, Indonézia, Németország, Japán, Brazília és az Egyesült Királyság együttesen. Afrikát kivéve a népességnövekedés lassul, vagy ahol már jelenleg is csökken, ott tovább folytatódik.

Egy másik nézetet képviselő kutató, RAY KURZWELL szerint a világ változását nem a gazdaság növekedése, hanem a technológia ellenőrizhetetlenné váló, állandóan gyorsuló fejlődése fogja alakítani. A világegyetem születési pillanatának elnevezése, a szingularitás nyomán azt a korszakot, amikor az emberi élet visszafordíthatatlanul átalakul, KURZWELL szintén szingularitásnak nevezi. Időpontot ugyan nem közöl, de jelzi, hogy a változás nagyon közel.

Modern korunkban lépten-nyomon hálózatokba botlunk, gondoljunk csak az internetre,

a villamosenergiára, a vasútra. A valóság kutatásában a tények, események hálózatszerű összekapcsolása, működtetése, fúziója megszorozza lehetőségeinket. Minél több oldalról közelítünk meg egy-egy kihívást, annál könnyebben találhatunk rá választ és megoldást. Felfogható hálózatként a gazdaság is, ahol az egyes szereplők a csomópontok, amelyek kapcsolatokat köthetnek egymással, és együttműködve sok és nagyon különböző terméket állíthatnak elő (komplexitás). A sokszínű termékpalletta kialakítását az információs technológia teszi lehetővé. Az információs rendszerekben felhalmozódó rendszerezett, strukturált adatok tömegének összefoglaló neve Big Data. Ezen adatok felhasználása lesz a jövőben a gazdasági szféra új nyersanyaga.

A digitális világban teljesen újszerű innovációs vállalkozásokra van szükség. Napjainkban minden termék értékének közel 80%-a szellemi tőke. A digitális szférában működő új vállalkozásokat startupoknak, tulajdonosaik, vezetőik társaságát startup-generációnak nevezik. Ezek a vállalatok az elmúlt években robbanásszerűen terjedtek el és képesek voltak egész iparágakat átformálni. A startupok üzleti közössége, a vállalkozói ökoszisztéma Kaliforniában a Szilícium-völgyben alakult ki elsőként. A 21. században már több terület vette nevébe a „szilícium” jelzót, mint pl. a New York-i Silicon Alley, a Tel Aviv-i Silicon Wadi és a párizsi Silicon Sentier.

A gazdasági fejlődés motorjai, főként a tehetőség, az innováció és a kreativitás nem egyenletesen oszlanak el a világban, hanem térben koncentrálnak. A 21. század erőközpontjai, a gazdaságfejlesztés motorjai a versenyképes nagyvárosok. A globalizálódó világ gazdaságban új, globális városi hierarchia alakul ki, amelynek fő mozgatója a nemzetközi tőke-, információ- és szolgáltatásáramlás. Az irodalom ezt a folyamatot a globalizáció urbanizációjának nevezi. A városhálózatokban is kialakulnak a hálózati csomópontok, az ún. HUB-városok (a HUB – szó szerint kerékagy – fogalom a légiforgalmi csomópontok elnevezésére alakult ki eredetileg). A jövőben a városok értékelésénél a versenyképesség mellett új mutatóként a városi életminőséget is figyelembe kell vennünk; ennek kifejezésére megszületett a softpower fogalma (kulturális kapcsolatok, területi márkaépítés, civil szervezetek stb.) és koncepciója.

A geológiai és a paleontológiai kutatások azt mutatják, mindig a vizek és a szárazföldek

peremterületein történtek a nagy változások, kezdődtek az evolúció új korszakaszai. Ehhez a földtörténeti jelenséghez hasonló látható a gazdaság fejlődésében is, azaz a tudomány peremvidékein találjuk a jelentős technológiai újításokat, az újszerű cégeket, az innovatív térségeket, és ezen új területek, témák találkozáspontjaiként a peremterületeken jönnek létre az új tudományok is. Ez az elképzelés ráhúzható a 21. század földrajztudományára is. CZIRFUSZ MÁRTON rajzos elképzelése szerint a hagyományos gazdaságtudományok, a kultúrantropológia, a hagyományos közgazdaságtan, a szociológia szárazföldjét kísérő szigetvilágban alakulnak ki a nem hagyományos gazdasági tudományok, ezek között a geopillanat kutatásának igénye nyomán születő új földrajzi közgazdaság, új gazdaságföldrajz is.

A földrajz nyelve a térkép. Az új világot is a térkép segítségével kell feltárunk, mert a térképek nemcsak a tájékozódásban segítenek, hanem új ábrázolási módszereikkel a valóság mélyebb megértését és az azokhoz való alkalmazkodást vagy azok formálását segítik, segíthetik elő. Napjainkban a térképezési technológiák lehetővé teszik térképek készítését sokak, köztük kisebb-nagyobb közösségek számára is. Az új módszerekkel készült térképek állami ellenőrzése egyre inkább eltűnik. Hogy milyen hatással lesz ez a jövőnkre, még nem tudjuk. A térbeli tájékozódást segítik a közösségi munkával készült térképek, de bizonytalan a szerző abban, hogyan alakítják át az azokból leszármazott következtetések a nemzetközi gazdasági teret.

A könyv zárófejezetének címe Geomanifesztó, a földrajz felértékelődése. Napjaink világát geopolitikai látásmóddal kell szemlélni, felismerve a globális összefüggéseket, újrarendelve a térbeliség szerepét. Ennek megfelelően újra kell rajzolnunk statikus térképeinket, mert a változó emberi értékek, technológiai innovációk dinamikus térképeket igényelnek. A 21. század felfedezői és geostratégái ezért már nem a Sarkcsillag, hanem innovációs trendek alapján tájékozódni és globális kiterjedt vetületét kutatják. „Bárhová nézünk, a dinamikus társadalom- és gazdaságföldrajz dominál.”

A könyv alap gondolata, hogy olyan időben élünk, amikor a számítástechnika és globalizációs folyamatok hatására a gazdaságok működése az egész világon gyökeresen átalakul. Ezt az időszakot nevezi a szerző geopillanatnak, amikor tudásalapú, kíméletlen verseny bontakozik ki a területek között, és ennek nyomán teljesen új

gazdasági sorrendek születnek. Ebben a versenyben a helyes és gyors út kiválasztásában és megvalósításában segít, segíthet a könyvben ismertett geopolitikai látásmódú új gazdaságföldrajz és az új jelenségeket több változatban bemutató dinamikus számítógépes térképek.

Biztos vagyok abban, hogy a magyar geográfusok, földrajztanárok örömmel fogják olvasni ezt a könyvet, és gondolatait felhasználják, beépítik majd saját munkáikba. Remélem, nemcsak a geográfusok, hanem politikai, gazdasági szakértőink is tanulmányozni fogják a kiadványt az ország centrumterületté válása vagy legalább annak gyorsabb megközelítése érdekében.

Az irodalomjegyzék közel félezer könyv, cikk, internetes hír adatait ismerteti. A könyvészetileg szépen kivitelezett, a fejezetcímeket, a kiemelt gondolatokat színesen feltüntető könyv 93 színes, magyarra átdolgozott ábrát tartalmaz, mindig megadva az eredeti forrást. Az ábrák nagy része kicsi, egy részüknél a jelmagyarázat vagy egyéb tájékoztató szövegek alig olvashatók. Nagy kár, hogy nem készült az ábrákról egy CD-melléklet, amelynek felnagyított ábráit jól lehetne tanulmányozni, értékelve az érdekes, gyakran teljesen újszerű rajzokat.

PAPP-VÁRY ÁRPÁD

MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG

ALAPÍTVÁ: 1872

Tiszttikar

Elnök: CSORBA PÉTER egyetemi tanár

Tiszteletbeli elnök: PAPP-VÁRY ÁRPÁD ny. egyetemi tanár

Alelnökök: MICHALKÓ GÁBOR tudományos tanácsadó, egyetemi tanár

SZILASSI PÉTER egyetemi docens

Főtitkár: DAVID LÓRÁNT DÉNES egyetemi tanár

Titkár: JENEY LÁSZLÓ egyetemi docens

Ügyvivő: HEILING ZSOLT

Felügyelőbizottság: KERESZTY PÉTER, NEMERKÉNYI ZSOMBOR, ÚTÓNÉ VISY JUDIT

Választmány

AUBERT ANTAL szakosztályelnök,
intézetigazgató

BAKOS MÁRIA középiskolai tanár

BUJDOSÓ ZOLTÁN főiskolai tanár

CSAPÓ TAMÁS tszv. főiskolai tanár

DAVID LÓRÁNT DÉNES osztályelnök, egyetemi
tanár

DOBOS ANNA főiskolai docens

DOROGI LÁSZLÓNÉ középiskolai tanár

EGEDY TAMÁS tudományos főmunkatárs

FARSANG ANDREA egyetemi docens

FRISNYÁK SÁNDOR ny. egyetemi tanár,
osztályelnök

GRUBER LÁSZLÓ középiskolai tanár

GYENIZSE PÉTER egyetemi docens

GYÓRI RÓBERT tszv. egyetemi docens

GYURICZA LÁSZLÓ osztályelnök, egyetemi
docens

GYURIS FERENC egyetemi adjunktus

HEVESI ATTILA osztályelnök, ny. egyetemi tanár

HORVÁTH GERGELY főiskolai tanár

HUSZTI ZSOLT osztályelnök, intézetigazgató

JENEY LÁSZLÓ egyetemi docens

KARANCSI ZOLTÁN tszv. egyetemi docens

KARÁTSÓN DAVID szakosztályelnök,
tszv. egyetemi tanár

KIS ÉVA tudományos főmunkatárs

KIS JÁNOS középiskolai tanár

KISS EDIT ÉVA tudományos tanácsadó,
egyetemi tanár

KLINGHAMMER ISTVÁN szakosztályelnök,
akadémikus

KOCSIS KÁROLY intézetigazgató, akadémikus

KÓKAI SÁNDOR tszv. főiskolai tanár

KOROMPAI ATTILA ny. egyetemi docens

KOZMA GÁBOR tszv. egyetemi docens

KUBA GÁBOR iskolaigazgató

KUBASSEK JÁNOS múzeumigazgató

KUNOS GÁBOR szakosztályelnök,
villamosmérnök

KÜRTI GYÖRGY iskolaigazgató

LENNER TIBOR egyetemi docens

LERNER JÁNOS osztályelnök

LÓCZY DÉNES tszv. egyetemi tanár

M. CSÁSZÁR ZSUZSANNA osztályelnök,
egyetemi docens

MÁJAI CSABA osztályelnök

MAKÁDI MARIANN szakosztályelnök,
főiskolai docens

MUCSI LÁSZLÓ osztályelnök, egyetemi
docens

NAGY BALÁZS egyetemi docens

OROSZI VIKTOR egyetemi adjunktus

PAP NORBERT osztályelnök, tszv. egyetemi
docens

PÁL VIKTOR egyetemi docens

RADICS ZSOLT egyetemi adjunktus

SIMON GYÖRGY középiskolai tanár

SISKÁNÉ SZILASI BEÁTA egyetemi docens

SUBA JÁNOS szakosztályelnök, térképész

SZILASSI PÉTER egyetemi docens

SZÖRÉNYINÉ KUKORELLI IRÉN osztályelnök,
tudományos tanácsadó, egyetemi tanár

TEPERICS KÁROLY osztályelnök, egyetemi
adjunktus

TIMÁR JUDIT osztályelnök, tudományos
főmunkatárs

TÓTH ANTAL osztályelnök, főiskolai docens

TRÓCSANYI ANDRÁS szakosztályelnök,
tszv. egyetemi docens

VIZI ISTVÁN osztályelnök

VIZY ZSOLT középiskolai vezetőtanár

**A Közgyűlés által megválasztott tiszteleti tagok a Magyar Földrajzi Társaság
Választmányának örökös tagjai.**

TARTALOM / CONTENTS

Értekezések / Studies

IGARI ANDRÁS: A tengerparti régiók változó gazdasági szerepe a 21. századi Európában / The changing economic role of the coastal regions in the 21 st century Europe	177
BALÁZS FERENC: A településfejlesztés perspektíváinak vizsgálata marketingföldrajzi szemlélettel / Settlement development prospects analysed by marketing geographical approach	189
KOVÁCS CSABA JÓZSEF–SIKOS T. TAMÁS: Az Arena Mall és az Árkád Budapest versenye az átalakuló társadalmi-gazdasági térben / Competition between Arena Mall and Árkád Budapest shopping centers in the altering socio-economic space	201
KÁDÁR ANETT–FARSANG ANDREA–GULYÁS ÁGNES: Általános- és középiskolás diákok éghajlati folyamatokhoz kapcsolódó tévképzeteinek összehasonlító elemzése / Comparative analysis of elementary and secondary school students' climatic related misconceptions	219
BÁLINT DÓRA–PIRISI GÁBOR–TRÓCSÁNYI ANDRÁS: Adalékok a földrajz tantárgy szemléleti kérdéseire a nemzetközi földrajzi olimpia tapasztalatai alapján / Some contributions to the methodological approaches of geography education – based on the experiences from the international geography olympiad	235

Kisebbségi tanulmányok

PROBÁLD FERENC: Magyar társadalomföldrajz – mindinkább angolul? / Hungarian human geography – increasingly in English?	247
---	-----

Krónika

Nemes Nagy József 70 éves – JAKOBI ÁKOS–LŐCSEI HAJNALKA–SZABÓ PÁL	255
Balázs Dénesné Sprincz Vilma (1927–2018) – HORVÁTH GERGELY	256
Személyi kitüntetés	257
Nemzetközi Akadémiai tagság	257
Jubileumi köszöntés	257

Irodalom

Csizmádia Norbert: Geopillanat – A 21. század megismerésének térképe – PAPP-VÁRY ÁRPÁD	258
--	-----

TÁMOGATÓINK

Kiadja a MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG
A Nemzeti Kulturális Alap és a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával
A kiadásért felel: Dávid Lóránt Dénes
Tördelés és nyomdai előkészítés: Bonex Press Kft.
Borítótér: Liszi János
Nyomdai kivitelezés: Heiling Media Kiadó Kft.
Telefon: (06-1) 231-4040
Készült 350 példányban
HU ISSN 0015-5411